

DIN PREOCUPĂRILE PRIVIND OCROTIREA NATURII ÎN BIHOR

de
ANA MAROSSY

Secolul al XX-lea este marcat de un aflux al naturaliştilor în Bihor, ale căror cercetări dezvăluie şi mai profund valoarea ştiinţifică deosebită a naturii acestor meleaguri ca: M. Péterfi (1908), Al. Borza şi E. Pop (1910, 1924), I. Prodan (1922), D. Tuzson (1924), Ana Paucă (1941), A. Boroş (1940—1942), I. Safta (1943), Buia, R. Soó, E. Nyárády, E. Ţopa (1942—1944), C. Velea, I. Crişan (1954), C. Zaharidi, R. C. Popescu, C. Bujoreanu (1955), Z. Spirchez, Şt. Csűrös, I. Resmeriţă (1966), I. Pop (1968). Deosebit de valoroase contribuţii au adus studiile ultimelor trei decenii prin lucrările lui N. Boşcaiu, I. Gergely, O. Raţiu, I. Hodişan, G. Sălăjean, N. Codoreanu, F. Micle, F. Lőrinczi etc.

În decursul celor trei secole s-au adunat suficiente date ştiinţifice care să sprijine ideea păstrării caracterului autentic al unor zone intacte şi punerea sub ocrotire a unor specii rare, endemice, relictare.

Ideii de ocrotirea naturii încep să apară timid, izolat, încă de la sfîrşitul secolului al XIX-lea şi începutul secolului XX, cînd Iuliu Czarán — îndrăgostitul Munţilor Bihorului — trasează şi amenajează traseele turistice şi astăzi practicabile. În scrierile sale îndeamnă drumeţii pentru ocrotirea florei, a peşterilor şi formaţiunilor geologice.

În primele decenii ale secolului nostru, profesorul de desen Ion Buşiţa de la Liceul „Samuil Vulcan“ din Beiuş, bun cunoscător al potecilor montane, însuflă discipolilor săi spiritul de ocrotire a naturii.

Începuturile ocrotirii naturii bihorene propriu-zise însă coincid cu primele acţiuni din ţara noastră pentru protejarea patrimoniului natural, concepute la scara unei anverguri naţionale, după desăvîrşirea unificării statului nostru. Această integrare a tradiţiilor bihorene ale ocrotirii naturii în entuziasta mişcare protecţionistă, animată îndeosebi de protagonişti de prestigiu european, ca profesorii Alexandru Borza, Emil Racoviţă şi Ioan Popovici Bîznoşanu, devine explicabilă prin valoarea ştiinţifică inestimabilă a unor comori ale naturii bihorene.

* Precizăm că în lucrarea de faţă au fost luate în considerare, cu deosebire, măsurile juridice referitoare la obiectivele ocrotite din judeţul Bihor.

Dar ceea ce a grăbit declararea unor monumente ale naturii, ca și a rezervațiilor naturale de pe teritoriul județului nostru, a fost creșterea amplitudinii impactului antropic, care impunea necesitatea unor demersuri hotărâte pentru salvarea de la distrugere a valorilor naturale, în vederea asigurării perenității lor pentru posteritate. Este explicabil astfel ca însăși concepția ocrotirii naturii, ca și specificul diferențiat al obiectivelor ocrotite să fi evoluat și să se fi extins odată cu amplificarea și diversificarea impactului antropic, dar și cu intensificarea cercetărilor naturaliste și dezvoltarea conștiinței eco-civice.

Într-o succintă retrospectivă reamintim astfel că încă din 1916, într-un articol publicat la Unirea de la Blaj, profesorul Borza releva importanța ocrotirii nufărului termal, care se afla deja de câțiva ani sub paza poliției cîmpenești orădene.

Rămîne însă semnificativ pentru istoria ocrotirii naturii bihorene că într-un memoriu al Decanatului Facultății de Științe de la Universitatea clujană, adresat încă în 1920 Consiliului dirigent, se solicita ca pe baza art. II al legii pentru reforma agrară, votată în 1919 de Marele Sfat Național de la Sibiu, ca toate peșterile din Transilvania și Banat să fie puse sub ocrotire și de asemenea să se înființeze un parc național la Izvoarele Someșului Cald.

La rîndul său, proiectul rețelei naționale de rezervații naturale, prezentat de profesorul Borza la primul Congres național al naturalistilor din România, ținut la Cluj în 1928, cuprindea ca obiectiv prioritar și Cheile Vadului Crișului, chiar dacă împlinirea dezideratului nu s-a consemnat decît în 1959.

Apariția primei legi pentru protecția monumentelor naturii din 1930 a grăbit constituirea rețelei de rezervații și obiective ocrotite din județul Bihor. Astfel, Jurnalul Consiliului de Miniștri nr. 148 din 1931, într-o prioritate determinată de urgență, declară ca monumente ale naturii pe *Nymphaea lotus var. thermalis*, odată cu *Leontopodium alpinum*. La un an se constituie în continuare rezervația naturală de la lacul și pîriul Pețea pentru ocrotirea eficientă a nufărului termal (prin Jurnalul Consiliului de Miniștri nr. 1149 din 1932).

Un deziderat încă neîmplinit rămîne propunerea pe care a făcut-o savantul Emil Racoviță, în ședința Comisiei Monumentelor Naturii pentru Ardeal, din 29 ianuarie 1934, ca în regiunea calcaroasă a Munților Apuseni, Padiș—Cetățile Ponorului—Valea Ordîncușei, să se înființeze cel de al doilea parc național al României. Comisia regională a aprobat propunerea și a delegat pe Racoviță să întocmească un referat amănunțit asupra limitelor geografice și posibilităților de înființare a acestui parc național în Munții Apuseni.

Dar cea mai bogată în înfăptuiri pe tărîmul ocrotirii naturii pentru județul nostru rămîne etapa inaugurată în anii puterii populare, după eliberarea țării noastre de sub jugul fascist și lichidarea claselor exploata-toare. Prin prevederile Decretului 237 din 1950 monumentele naturii au fost declarate ca bunuri ale întregului popor, respectiv avut obștesc, iar

activitatea de ocrotire a naturii a fost reorganizată sub patronajul celui mai înalt for științific, în cadrul Academiei țării. Prin regulamentul de funcționare al Comisiei Monumentelor Naturii, aprobat prin Hotărîrea Consiliului de Miniștri nr. 518 din 1954, s-a înființat Consiliul județean de îndrumare a ocrotirii naturii care a desfășurat o rodnică activitate.

Această activitate a găsit cea mai largă înțelegere și sprijinul permanent al organelor locale de partid și de stat, care nu au precupețit nici un efort cînd a fost vorba să se pună sub ocrotire sau să se adopte măsurile necesare spre a se asigura integritatea în vederea transmiterii către posteritate a valorilor patrimoniului natural din județul nostru. Numai noi, cei care lucrăm pe tărîmul ocrotirii naturii, putem să înțelegem cît de generos a fost acest sprijin, cîte probleme complexe au trebuit să fie rezolvate pentru ca să putem să înscrim pe răbojul activității de ocrotire a naturii din acest județ realizările la care ne vom referi în continuare. Îndrumări competente și cu sprijin permanent am avut și din partea Subcomisiei Monumentelor Naturii de la Filiala clujană a Academiei.

Într-o retrospectivă cronologică, vom releva momentele mai importante prin care rețeaua rezervațiilor și obiectivelor ocrotite din județul nostru s-a lărgit și s-a diversificat într-un mod continuu.

Aceste momente coincid în realitate cu actele normative pe care conducerea județului nostru le-a emis în ultimele decenii. Căci fiecare nouă decizie a Consiliului popular prin care se îmbogățea, atît sub aspect cantitativ cît și calitativ activitatea de ocrotire a naturii, constituia în fond o nouă etapă de dezvoltare a acestei activități, pregătită printr-o susținută muncă de teren, cercetări științifice, consultări cu diverși specialiști și factori cu responsabilități sociale și economice. În felul acesta fiecare nouă decizie a Consiliului popular județean care viza promovarea pe noi trepte calitative a ocrotirii naturii sintetiza o bogată experiență colectivă cu o înaltă responsabilitate eco-civică a tuturor lucrătorilor de pe acest tărîm de activitate.

Astfel, județul nostru se înscrie printre primele județe din țară, atît prin numărul rezervațiilor constituite, cît și prin valoarea lor științifică.

Reamintim astfel, ca un început de activitate în acest domeniu, decizia nr. 5354 din 1952 prin care Comitetul executiv al Sfatului popular al fostei regiuni Crișana adoptă o serie de măsuri de protecție referitoare la monumentele naturii și istorice, ca și sancțiuni pentru eventualele contravenții.

La rîndul său Decizia 262 din 1965, emisă de Comitetul executiv al Consiliului popular al județului Bihor prevede o serie de măsuri pentru amenajarea interioară a peșterii de la Vadu Crișului și a căilor de acces în Peștera Vîntului.

În 1967, prin Decizia 1967 a Consiliului popular al județului Bihor un număr de 17 obiective sînt declarate ca monumente ale naturii și rezervații.

O nouă decizie — Decizia nr. 261 din 1971 — ridică numărul rezervațiilor din județ la 24 — acestea fiind reprezentate prin 9 rezervații bo-

tanice și peisagistice, 5 locuri fosilifere, 3 obiective carstice și peșteri, precum și 5 arborete; la acestea se mai adaugă un număr de 11 arbori seculari ocrotiți și 30 de specii de animale și de plante ocrotite.

Dar un eveniment de o deosebită însemnătate pentru ocrotirea naturii din țara noastră l-a constituit adoptarea de către Marea Adunare Națională a legii nr. 9 din 1973, care organizează pe temeiuri unitare întreaga activitate de ocrotire a naturii și protecție a mediului înconjurător din țara noastră.

Sub impulsul cercetărilor științifice efectuate pe teritoriul județului nostru de diverși specialiști, îndeosebi de la secția de științele naturii de la Muzeul Țării Crișurilor, dar și de către cercetători de la alte institute de cercetare și de învățămînt din țară, a fost relevată importanța științifică a unor noi obiective naturale care urmau să fie ocrotite. Această împrejurare a determinat emiterea în continuare a ultimelor trei decizii ale Consiliului popular județean care a lărgit într-o măsură considerabilă rețeaua rezervațiilor din județul Bihor.

Astfel, prin Decizia nr. 22 din 23 ianuarie 1981, la rezervațiile existente se adaugă un număr de 21 noi rezervații, puse sub ocrotire provizorie pe baza legislației în vigoare, 4 arbori seculari; de asemenea sînt ocrotite pe teritoriul județului încă 8 specii de plante și alte 2 specii de animale. O completare ulterioară a acestei decizii odată cu imprimarea sa pentru o difuzare largă, adaugă alte 4 noi rezervații, 5 arbori seculari iar lista speciilor ocrotite în județ, se îmbogățește cu alte specii de plante și încă 4 specii de animale.

În fine, ultima Decizie a Consiliului popular Bihor emisă sub nr. 123 din 15 martie 1982, îmbogățește rețeaua rezervațiilor din județ cu alte 5 perimetre iar lista speciilor ocrotite cu 2 noi specii vegetale.

Activități rodnice, sprijinite în modul cel mai eficient de conducerea locală de partid și de stat, permite să consemnăm că pe teritoriul județului Bihor există în prezent următoarele obiective care au deja statutul definitiv de monumente ale naturii și rezervații consacrate pe plan republican pe baza legislației în vigoare: 24 rezervații, 11 arbori seculari și 30 de specii de plante și de animale.

Pe plan județean sînt puse în continuare sub ocrotire provizorie, pînă la confirmarea ocrotirii lor definitive pe plan național conform actualelor prevederi ale legii nr. 9 din 1973, încă un număr de obiective care deja se bucură de o protecție efectivă și anume: 41 de noi rezervații, 9 arbori seculari, 12 specii de plante și 6 specii de animale.

În ansamblul său, lista obiectivelor din județul Bihor, care prin diverse acte normative emise de autoritățile centrale sau locale, se bucură deja de o protecție reală și eficientă, asigurată într-un mod competent și prompt de conducerea județului nostru, cuprinde: 65 de rezervații, 20 arbori seculari și 48 specii de plante și animale.

Dar în pofida tuturor acestor realizări deocamdată rămîne încă neîmplinită constituirea viitorului Parc național al Munților Apuseni.

Avem însă încrederea că într-un viitor apropiat se va împlini și acest proiect testamentar al savantului nostru Emil Racoviță.

Dezvoltarea pe noi trepte a acțiunilor de ocrotire a naturii din județul nostru necesită însă intensificarea muncii științifice pentru cunoașterea patrimoniului natural, însoțită în același timp de o largă acțiune de educare ecologică a populației.

Dintre cercetările științifice care sînt în curs de efectuare amintim îndeosebi pe cele ale lucrătorilor de la Muzeul Țării Crișurilor, ca și ale unor cercetători de la alte instituții. Se fac astfel cercetări privind relictele și enremitelile floristice și faunistice din diverse ecosisteme cu un vădit caracter conservativ, cercetări hidrobiologice la Băile 1 Mai, Vadu Crișului, Răbăgani, Valea Erului, diverse cercetări fitocenologice și palinologice, ca și studii intensive asupra zăcămintului fosilifer din zona Aleșd. Rezultatele acestor cercetări au fost publicate în „*Nymphaea*” — prestigioasa serie de volume publicate de Muzeul Țării Crișurilor, care se bucură de o largă difuzare atît în țară cit și peste hotare. Unele dintre contribuțiile noastre și ale colegilor noștri au fost publicate și în coloanele revistei *Ocrotirea naturii* și a mediului înconjurător, *Revista Muzeelor*, ca și în publicațiile UNESCO.

Concomitent cu munca științifică se desfășoară și activitatea cultural-educativă orientată spre formarea unei conștiințe ecologice. Se țin astfel cicluri de conferințe pe teme de ocrotirea naturii, simpozioane, dezbateri, ghidaje în rezervații cu un public larg, alcătuit din muncitori, elevi, militari și numeroși iubitori ai naturii. Dintre cursurile organizate în cadrul universității cultural-științifice amintim: „*Drumuri și popasuri în rezervațiile României*” ca și cursul de ghizi montani și ocrotitori ai naturii, care se bucură de o largă audiență.

Prin toate activitățile la care ne-am referit ocrotitorii naturii din județul nostru, cu sprijinul generos al organelor de partid și de stat, se străduiesc să îndeplinească înalta chemare a secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, președintele statului nostru: „Este o datorie de onoare a partidului, a întregului nostru popor să facă totul pentru asigurarea cadrului ambiant propice ocrotirii sănătății oamenilor, pentru păstrarea nealterată a frumuseților patriei, pentru a transmite generațiilor viitoare toate darurile cu care natura a hărăzit România”.

LÎȘTA OBIECTIVELOR OCROTITE ÎN JUDEȚUL BIHOR

I. Rezervații geologice

1. *Pietrele Boghii* (comuna Pietroasa), abrupturi de calcar, cu priveriști cuprinzătoare înspre Depresiunea Beiușului și Munții Codru-Moma.
2. *Poarta Bihorului* (orașul Nucet), cu valoare peisagistică și importanță documentară pentru corозиunea turbionară a apelor, odinioară subterane.
3. *Pietrele Galbenei* (comuna Pietroasa), promontoriu calcaros cu valoare peisagistică, adăpostește o vegetație calcofilă tipică.

4. *Piatra Bulzului* (comuna Pietroasa), clipă calcaroasă cu aspect antropomorfic de dimensiuni mari, adăpostește pe abrupturi exemplare de tisă.
5. *Groapa Ruginoasă* (orașul Nucet), martor de eroziune de dimensiune impresionantă cu specii petrografice și mineralogice deosebite.

II. Rezervații speo-carstice

1. *Valea Sighiștelului* (comuna Cîmpani), cu peste 40 de peșteri valoroase, din punct de vedere carstologic, speologic, biospeologic și paleontologic.
2. *Izbucul intermitent de la Călugări* (comuna Cărpinet), fenomen carstic rar întâlnit.
3. *Peștera cu apă din Valea Leșului* (comuna Bulz), cu o bogată faună cavernică.
4. *Peștera Vintului* (comuna Șuncuius), cea mai lungă din țară, atingind 33 km.
5. *Peștera Meziad* (comuna Meziad), una din cele mai cunoscute peșteri din țară.
6. *Peștera Ciurului* (comuna Roșia), cu primele urme plantare ale omului cavernic din țara noastră.
7. *Peștera Urșilor* (comuna Pietroasa), cu valoare științifică (schelet de urs în conexiune anatomică), bogat concreționată.
8. *Ghețarul „Focul viu”* (comuna Pietroasa), cu concrețiuni de gheață.
9. *Avenul Borțigului* (comuna Pietroasa), cu concrețiuni de gheață.
10. *Peștera lui Micula* (comuna Pietroasa).
11. *Avenul Cîmpeneasca — Izbucul Boiu* (orașul Vascău).
12. *Peștera Gălășeni* (comuna Măgești).
13. *Peștera Osoiu* (comuna Virciorog).

III. Rezervații paleontologice

1. *Punctul fosilifer din Valea Lionii* (orașul Aleșd), depozit de vîrstă triasică cu reptile mezozoice.
2. *Calcarele cu hipuriți din Valea Crișului* (comuna Bratca) de vîrstă cretacică cu un imens recif coralier, cu lameilibranhiate marine.
3. *Calcarele tortoniene dela Tășad* (comuna Drăgești) cu depozite marine din epoca miocenă medie.
4. *Calcarele tortoniene de la Miheleu* (comuna Lăzăreni), din miocenul mediu cu specii de gasteropode și echinoderme.
5. *Punctele fosilifere de pe Dealul Șomleu* (comuna Sinmartin), cu resturi de vertebrate fosile, cu numeroase elemente termofile din perioada cuaternară.
6. *Lentila 204 — Cornet* (comuna Aștileu), depozit fosilifer cu resturi de dinosaurieni incluse în bauxită de slabă calitate.
7. *Gruitul Pietrii* (comuna Lugașu de Jos), cu resturi de reptile fosile de vîrstă triasică.
8. *Punctul fosilifer de la Cornișel* (comuna Borod), cu resturi de plante fosile de vîrstă pliocenă.

IV. Rezervații botanice

1. *Poiana cu narcise din Pădurea Goroniște* (comuna Tinca), cu specia *Narcissus angustifolius* la cea mai joasă altitudine din țară.
2. *Dealul Pacău* cu bujorul banatic (comuna Șoimi), cu o vegetație xerotermă, adevărat vestigiu fitoistoric.

3. *Lacul Cicoș* (comuna Săcuieni), mlaștină cu specii relictare, sfagnete, plauri și arinișe plutitoare compacte.
4. *Pășunea cu Corynephorus canescens* (comuna Șimian), singura stațiune viguroasă cu specia atlantică mediteraneeană.
5. *Turbăriile din Padiș* (comuna Pietroasa), cu vegetație relictară, vestigii din perioada glaciațiunilor, cu rol ecologic în regimul hidric al zonei.
6. *Fineața din Valea Roșie* (comuna Cetariu) cu o floră autentică spontană, cu specii rare în zona de vest a țării.
7. *Rezervația cu liliacul carpatin* (*Syringa josikaea*), (comuna Bulz), specie relictară endemică în Carpați.
8. *Virful Bociasa* (comuna Bulz), cu vegetație subalpină, cu pîlcuri de *Pinus mugo*.
9. *Pădurea cu narcise* din pădurea *Alparea* (comuna Oșorhei).
10. *Valea Rece* (comuna Sălacea) cu vegetație lacustră rară și faună acvatică caracteristică.
11. *Molhașurile din Valea Izbucelor* (comuna Budureasa) cuprinde turbării nefalsificate din cele mai autentice din țară.
12. *Versantul sudic al virfului Cirligați* (comuna Budureasa) cuprinde o floră rară compusă din elemente dacice și endemice.
13. *Versantul sud-estic al Pietrei Grăitoarea* numit *Coasta Brăiesei* (comuna Budureasa) prezintă fenomene crionivale cu vegetație relictară.
14. *Finețele naturale* din zona de obîrșie a *Crișului Pietros (Boga)* (comuna Pietroasa), prezintă o floră bogată spontană de fineață piemontană cu specii rare avînd și importanță etnografică legată de cositul, uscatul și adunatul finului.

V. Rezervații zoologice

1. *Colonia de păsări din pădurea Rădvani* (comuna Cefa), loc de cuibărire a speciilor de stîrci (stîrcul de noapte, stîrcul cenușiu, egreta mică).
2. *Izvoarele mezotermale de la Răbăgani*, cu faună malacologică relictară.

VI. Rezervații mixte

1. *Cetățile Ponorului* (comuna Pietroasa), fenomen carstic unic din România, cu specii de plante de altitudine mare, vegetînd în condiții microclimatice deosebite.
2. *Cetatea Rădesei* (comuna Budureasa), peșteră în formă de tunel. Aici izvorăște Someșul Cald.
3. *Valea Galbenei* (comuna Pietroasa), cu Izbucul Galbenei, pîriu formînd chei strîmte, guri de peșteri, arcade naturale și imense căldări tăiate în calcare.
4. *Sărîtoreea Bohodeiului* (comuna Pietroasa), cascadă de circa 80 de metri înălțime, cu izvoarele pe coasta Bohodeiului, zonă de cuibărire a acvilei de munte.
5. *Defileul Crișului Repede și Peștera de la Vadu Crișului* (comuna Vadu Crișului), regiune carstică cu peșteri și elemente floristice, vestigii ale unei vegetații xeroterme de odinioară.
6. *Pîriul Peșea* (comuna Sînmartin) cu nufărul termal (*Nymphaea lotus* var. *thermalis*), element subtropical relictar; melcul endemic *Melanopsis parreyssi*; roșioara endemică (*Scardinius erythrophthalmus racovitzai*).
7. *Platoul carstic Padiș — depresiunea Vărășoia — Poiana Ponor* (comuna Pietroasa), unitate biogeografică, parte integrantă din complexul carstic al Munților Bihor cu valori peisagistice și turistice deosebite.
8. *Depresiunea Bălăleasa* (comuna Pietroasa), cu morfologie carstică cu sisteme de doline și cu vegetație caracteristică.

9. *Virful Biserica Moșului* (comuna Pietroasa), complex de vegetație forestieră și de pășite.
10. *Platoul carstic „Lumea pierdută”* (comuna Pieroasa), unitate carstică, peisagistică și speologică, cu un complex de avene: Gemănata, Avenul Negru, Peștera Căput.
11. *Groapa de la Barsa* (comuna Pietroasa), cu valoare deosebită carstică, speologică, peisagistică și floristică.
12. *Poiana Florilor* (comuna Pietroasa), fineață montană cu importanță etnografică legată de cositul, uscătul și adunatul finului.
13. *Ferice Plai și Hoanca* (comuna Buntești), cuprinde finețe naturale, piemontane nealterate, cu sălașuri tradiționale pentru perioada cositului.

VII. Parcuri dendrologice

1. Parcul dendrologic de la Simbăta.
2. Parcul dendrologic de la Batăr.
3. Parcul dendrologic de la Cadea (comuna Săcuieni).
4. Parcul dendrologic de la Valea lui Mihai.
5. Parcul dendrologic de la Balc.
6. Parcul Petőfi (municipiul Oradea).
7. Parcul Institutul de Învățământ Superior Oradea.
8. Parcul dendrologic de la Arpășel.
9. Parcul dendrologic de la Săcuieni.
10. Parcul dendrologic Cighid (comuna Ciumeghiu).

VIII. Arbori seculari

1. Stejarul secular (300 ani) din rezervația Piriul Peșea (comuna Sînmartin).
2. Stejarii seculari (400 de ani) de lângă drumul Meziadului.
3. Stejarul secular (250 ani) din Parcul C.A.P. Otomani (comuna Sălacea).
4. Stejarii seculari (200 ani) din Pădurea Mare (orașul Marghita).
5. Sophora japonică (comuna Sălacea, nr. 320).
6. Molidul columnar, la Piriul Minunilor — Sfîna de Vale (comuna Budureasa).
7. Exemplarul de Picea abies var. virgata de la Ocolul silvic Sudrigiu (comuna Rieni).
8. Arborii mamut (*Sequoia gigantea*) (100 de ani), Școala generală nr. 14 Oradea.
9. Plopilor seculari de pe malul drept al Crișului Repede (municipiul Oradea).
10. Stejarul secular de la Coșdeni (comuna Pomezău).
11. Stejarii seculari de la Vărzarii de Jos (orașul Vașcău).
12. Nucii seculari din curtea Consiliului popular al orașului Vașcău.
13. Platanul secular (orașul Beiuș, str. Bihorului nr. 30).
14. Nucul secular (Beiuș, str. 30 Decembrie nr. 20).
15. Iedera arborescentă (comuna Drăgești nr. 8).
16. Stejarii seculari (municipiul Oradea, str. Doja nr. 48).
17. Plopilor seculari „La trei Fetani” (comuna Oșorhei, satul Alparea).

IX. Plante ocrotite

1. Tisa (*Taxus baccata*); ghimpele (*Ruscus aculeatus*); alunul turcesc (*Corylus cornuta*); bulbucii de munte (*Trollius europaeus*); liliacul carpatin (*Syringa josikaea*); bujorul banatic (*Paeonia officinalis* ssp. *banatica*); ruscuța de primăvară (*Adonis vernalis*); ghințura punctată (*Gentiana punctata*); narcisele sălbatice

(*Narcissus angustifolius*); toate speciile de *Pulsatilla*; toate speciile de *Iris*; toate speciile de *Gentiana*; toate speciile din familia *Orchideaceae*; nufărul alb (*Nymphaea alba*); lealeua pestriță (*Fritillaria montana*); crinul de pădure (*Lilium martagon*); crinul galben (*Lilium jankae*); săbiuța (*Gladiolus imbricatus*).

X. Animale ocrotite

Acvila de munte (*Aquila chrysaetos*); cocoșul de munte (*Tetrao urogallus*); corbul (*Corvus corax*); dropia (*Otis tarda*); stîrcul alb (*Egretta alba*); stîrcul alb mic (*Egretta garzetta*); stîrcul lopătar (*Platalea leucorodia*); barza albă (*Ciconia ciconia*); barza neagră (*Ciconia nigra*); risul (*Lynx lynx*); cerbul carpatin (*Cervus elaphus carp.*); cerbul lopătar (*Dama dama*); toate speciile de: uli, șoimi, acvile, ciocănitori, păsări cîntătoare, păsări răpitoare de noapte, lilieci, cîrțița (*Talpa europaea*), ariciul (*Erinaceus romanicus*); capra neagră (*Rupicapra rupicapra*); lebăda, cocorul (*Grus grus*); vidra (*Lutra lutra*), hermelina (*Mustela erminea*).

PREOCCUPATIONS IN BIHOR FOR NATURE CONSERVATION

(Summary)

The biological researches from Bihor County, still in the XVIII-th century, collected sufficient material for the scientific documentation of some natural zones and some rare plants and animals — being them endemically or endangered — with real patrimonial value.

The idea of nature conservation in Bihor begins already to take shape in the XIX-th century, but which becomes as a real fact by the endeavour of professors Alexandru Borza, Emil Racovița and Ioan Popovici Bîznoșeanu. As a result of this supported activity it appears the first law in 1930 for the protection of natural monuments.

Nevertheless the most ample period of realization is inaugurated in the years of the popular power when the nature conservation becomes an affair of state. By the provisions of Decree Nr. 237 from 1950, the natural monuments were declared as goods of the whole people, but the activity of nature conservation was reorganized as part of the Committee of Natural Monuments under the patronage of the Academy. By means of the H.C.M. Nr. 518 from 1954, it was established the County Guidance Committee of Nature Conservation of which activity was supported permanently by the local organizations of the party and state. Thus during the last two decade there were sent out six decisions, by way of the Popular Council of Bihor County, by reason of which the number of the objectives placed under protection increased to 128.

The adoption of the Law Nr. 9 from 1973, by way of the Great National Assembly, there was of considerable importance where by the nature conservation and the surroundings protection were organized on the basis of the same principle in our country.

Concomitant with the scientific research and organizational work there is carried out also a cultural-instructive activity directed to form the population's ecological conscience.

BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ

1. Băcescu, M., 1972, Muzeul în serviciul omului astăzi și în viitor, Rev. Muzeelor, nr. 2, 1972.
2. Bleahu, M., Șerban, M., 1959, Bazinul endoreic Padiș—Cetățile Ponorului. Propunere pentru un viitor parc național, Ocrotirea Naturii, t. 4, București.
3. Borza, Al., 1924, Protecțiunea naturii în România (cu o hartă), Bul. de inf. al Grăd. Bot. și Muz. Bot. din Cluj, vol. IV, nr. 1.
4. Borza, Al., Dincă Gloria, Herdlicka, W., 1975, Dezvoltarea turismului în Munții Apuseni, Ministerul Turismului, București.
5. Boșcaiu, N., 1973, Perspectivele cercetării operaționale pentru conservarea ecosistemelor și a mediului ambiant, Ocrotirea Naturii, t. 17, nr. 1.
6. Botnariuc, N., 1979, Conservarea bioprodactivității ecosistemelor naturale în perspectiva relațiilor om—biosferă, Ocrot. Nat. Med. înconj., t. 23, nr. 2.
7. Csűrös, Șt., Pop, I., 1965, Considerații generale asupra florei și vegetației masivelor calcaroase din Munții Apuseni, Contrib. Bot., Cluj.
8. Czárán, Gy., 1903, Kalauz — Biharfüredj Kirándulásokra, Beius.
9. Filipașcu, A., 1973, Cercetarea orientată, factor esențial în conservarea și valorificarea faunei țării, Ocrotirea Naturii, t. 17, nr. 1.
10. Iacob Maria, 1969, Muzele de științe naturale și problemele ocrotirii naturii, Rev. Muzeelor, nr. 4.
11. Jurcsák, T., 1959, Prima expoziție ornitologică la Oradea, Ocrotirea Naturii, t. 4.
12. Jurcsák, T., Popa Elisabeta, 1978, Resturi de Dinosaurieni în bauxitele de la Cornet (Bihor), Nymphaea V, Oradea.
13. Jurcsák, T., 1978, Rezultate noi în studiul Saurienilor fosili de la Aleșd, Nymphaea, VI, Oradea.
14. Jurcsák, T., Poliș Rozalia, Ignat Doina, Șerban, M., Popa Elisabeta, 1980—1981, Date privind fauna fosilă a Peșterii Urșilor (Munții Bihor), Nymphaea XVIII—IX, Oradea.
15. Karácsonyi, C., Negrean, G., 1978, Situația actuală a florei și vegetației nisipurilor din nord-vestul țării și perspective de conservare, Nymphaea vol. VII, Oradea.
16. Kovács, L., 1973, Situația ocrotirii păsărilor în județul Bihor, Nymphaea I, Oradea.
17. Marossy Anna, 1975, Colaborarea dintre muzeu și organizația de pionieri în vederea ocrotirii naturii, Nymphaea, vol. VIII, Oradea.
18. Marossy Anna, 1976, Rezervația naturală ca muzeu în aer liber, Nymphaea, vol. IV, Oradea.
19. Marossy Anna, Olariu Maria, 1977, Colaborarea muzeului de șt. naturale cu învățământul preșcolar (Educația științifică și formarea dragostei conștiente și responsabile față de natură), Nymphaea vol. V, Oradea.
20. Marossy Anna, 1977, Pădurea cu bujori (*Paeonia officinalis* L. ssp. *banatica*) (Roch) Soó de pe Dealul Pacău (jud. Bihor), Ocrot. Nat. Med. înconj., t. 22, nr. 2.
21. Olteanu-Cosma Cornelia, 1959, Biologia și ecologia plantei *Nymphaea lotus* L. var. *thermalis* (D.C.) Tuzs., de la Băile 1 Mai — Oradea, Ocrotirea Naturii, t. 4.
22. Paina, I. M., 1980—81, Aspecte ale naturii Munților Apuseni reflectată în paginile revistei Familia (seria I), Nymphaea, vol. VIII—IX, Oradea.
23. Paina, I. M., 1978, Un endemism mai puțin cunoscut din rezervația naturală de la Băile 1 Mai: *Mesovelia thermalis* Horváth, Nymphaea, vol. VI, Oradea.
24. Paucă Ana, 1941, Studiul fito-sociologic în Munții Codru și Moma, Stud. și cercet. Acad. Rom. t. LI, București.

25. Paucă, M., 1937, Les mollusques pléistocènes de Băile Episcopești, Bul. Soc. Rom. de Geologie, T. III, București.
26. Péterfi, Șt., Toniuc, N., Boșcaiu, N., 1978, Cinci decenii de activitate pentru ocrotirea naturii, Ocrot. Nat. Med. Înconj., t. 22, nr. 1, București.
27. Péterfi, Șt., 1973, Organizarea acțiunii de ocrotirea naturii ca problemă a cercetării științifice, Ocrot. Nat., T. 17, nr. 1, București.
28. Poliș Rozalia, 1973, Colonii de Ardeidae din nord-vestul României, Nymphaea I, Oradea.
29. Pop, E., 1937, Aspecte din flora și vegetația Munților Apuseni, Primul anuar al secției T.C.R., Cluj.
30. Popa, E., 1941, Pădurile și destinul nostru național, Bulet. Comis. Mon. Nat., nr. 1—4, București.
31. Pop, E., 1955, Mlaștinile noastre de turbă și problema ocrotirii lor, Ocrot. Nat., t. 1, București.
32. Pop, E., 1963, Ocrotirea Naturii, problemă de stat, Ocrotirea Naturii, t. 7, București.
33. Pop, E., Sălăgeanu, N., 1965, Monumente ale naturii din România, Ed. Meridiane, București.
34. Popp, N., Seghedin, T., Nemeș, I., 1973, Organizarea și amenajarea teritoriului pe principii ecologice în preocupările factorilor de conducere locali și ai instituțiilor interesate, Șt. com. ocrot. nat., t. 3, Suceava.
35. Pușcariu, Val., 1963, Ocrotirea Naturii în țara noastră, Ocrotirea Naturii, t. 7, București.
36. Pușcariu, Val., 1955, Peșterile din țara noastră, însemnătatea științifică și ocrotirea lor, Ocrotirea naturii, t. 1, București.
37. Pușcariu, Val., 1973, Parcurile naționale și rezervațiile naturale în lumina concepțiilor actuale, Ocrotirea Naturii, t. 17, nr. 1, București.
38. Pușcariu, Val., Boșcaiu, N., 1981, Viitorul parc național al Munților Apuseni (I), Ocrot. Nat. Med. Înconj., t. 25, București.
39. Racoviță, E., 1934, Monumentele naturii, definiții, clasificare, norme pentru aplicarea legii. Cum trebuie făcut și ce trebuie evitat, Bul. C.M.N., vol. II, nr. 1—4, București.
40. Racoviță, Gh., 1979, Cerințele actuale ale ocrotirii peșterilor din Munții Apuseni, Ocrot. Nat. Med. Înconj., t. 23, nr. 2, București.
41. Rusu, T., Viehmann, I., Racoviță, Gh., Crăciun, V., 1969, Primele urme de pași ale omului preistoric din peșterile României, Ocrotirea Naturii, t. 13, nr. 2, București.
42. Schmidl, A., 1863, Das Bihargebirge an der Grenze von Ungarn und Siebenbürgen, Ed. Förster & Bartemus, Viena.
43. Simonkai, L., 1886, Enumeratio florae Transsilvanicae vasculosae critica, Budapesta.
44. Simonkai, L., 1881, Nagyvárad és a Sebes-Körös felső vidéke, Math. Term. Tud. közl. XVI, közl. 2, Budapest.
45. Soran, V., Boșcaiu, N., 1974, Genofondul mondial ca resursă naturală și problema ocrotirii lui, Ocrot. Nat., t. 8, nr. 1, București.
46. Tăuber, F., 1980, Preocupări pentru conservarea florei autohtone, Ocrot. Nat. Med. Înconj., t. 24, nr. 1, București.
47. Toniuc, N., 1973, Educația, factor prioritar al ocrotirii naturii, Ocrot. Nat. Med. Înconj., t. 17, nr. 1, București.
48. Tuzson, J., 1908, A Nymphaea lotus csoport morfológiája és rendszertani tagolódása, Mat. és Term. Tud. értesítő XXV., Budapest.
49. Váczy, C., 1979, Un precursor roman al ideii de ocrotire a naturii Caius Plinius Secundus (23—79 e.n.), Ocrot. Nat. Med. Înconj., t. 23, nr. 2, București.
50. Vălenaș, L., 1976, Privire de ansamblu asupra carstului din Munții Bihorului, Nymphaea vol. IV, Oradea.

51. Vălenaș, L., Bleahu, M., Brijan, P., Halasi, G., 1977, Inventarul speologic al Munților Bihor, Nymphaea vol. V, Oradea.
52. * * * 1955, Decrete prezidiale, Ocrotirea Naturii 1, București.
53. * * * 1955, Activitatea Comisiei pentru Ocrotirea Monumentelor Naturii 1951—54, Ocrotirea Naturii nr. 1, București.
54. * * * 1966, Flora și bogăția rezervației naturale „Defileul Crișului Repede”, Contribuții Botanice I, Cluj.
55. * * * 1974, Repertoriul monumentelor din județul Bihor, Muzeul Țării Crișurilor, Oradea.